

**UN MOMENT DE CONCILIERE ÎN VREMURI DE TUMULT:
ACORDUL DE PACE DIN 23 OCTOMBRIE 1848
DE LA VINȚU DE JOS**

Documentul prezentat în *Anexa* studiului de față a fost semnalat bibliografic pentru prima dată de către Ákos Egyed în 1995¹, într-un articol apărut în revista budapestană *História*, difuzat și în traducere românească², dar autorul amintit nu l-a publicat integral, ci numai partea sa textuală de la început, neinsistând asupra semnăturilor însoțitoare (dintre care nu le-a specificat decât pe primele două, considerate cele mai importante). Era evident că scopul său a fost unul de semnalare a valorosului document, pe care îl găsisese la *Biblioteca Academiei* din București și de popularizare a sa, motiv pentru care nu a analizat documentul din cât mai multe perspective posibile, ci i-a făcut cunoscută existența și esența contextuală, atât lumii științifice, cât și, mai ales, publicului larg doritor de cunoaștere istorică. Astfel, autorul menționat i-a redat conținutul, transcriindu-i partea propriu-zis textuală (deci și editându-l³, în proporție însemnată, dar nu integral, cum s-a specificat⁴) și l-a interpretat în mare, într-o primă etapă, cu destule detalii de altfel.

Cu ajutorul doamnei Rodica Popescu, colaboratoare importantă a lucrării de față, fără de care comentariile noastre nu ar fi avut un suport documentar integral și căreia îi adresăm mulțumiri în mod deosebit, autorii lucrării de față au reușit să stabilească un contact indispensabil cu valorosul document, păstrat în colecția de documente a *Bibliotecii Academiei Române* de la București, să-l examineze, să-i completeze editarea inițială, prin transcrierea listei complete a semnatarilor, și să-i confere, în mod sensibil, noi valențe interpretative, din perspectiva de ansamblu și concretă, generală și zonală, a evenimentelor tensionate ale anilor 1848-1849, inclusiv din punctul de vedere al părții românești implicate în încercările dramatice ale vremii respective, introducând în ecuația problemei atât unele repere ale perspectivei istoriografice generale românești, cât și, mai ales, unele considerații importante de istorie zonală și locală.

¹ Vezi Egyed 1995, p. 16-17.

² Vezi *Transilvania văzută în publicistica istorică maghiară. Momente din istoria Transilvaniei apărute în revista História* (editie îngrijită de Bardi Nandor; traducere: Skultéti Sandor), Miercurea-Ciuc, Editura Pro-Print, 1999, p. 168-175.

(<http://www.cartiaz.ro/index.php?option=cat&id=0&pag=1&var=all>).

³ Egyed 1995, p. 17. Vezi *Dokumentum*.

⁴ Dealtfel, publicarea integrală a celor 96 semnături nu și-ar fi avut desigur locul într-un articol de popularizare.

În legătură cu aspectul său inedit, până la semnalarea sa de către Egyed Ákos, este de relevat faptul că *legământul de pace* de la Vințul de Jos și Vurpăr din 23 octombrie 1848 nu i-a fost cunoscut nici lui Szilágyi Farkas, care a publicat în 1898 o istorie a *Comitatului Alba Inferioară în 1848-1849*⁵ și nici lui Miskolczy Ambrus, care a redactat sinteza destul de amplă dedicată evenimentelor transilvane din 1848-1849 în *Istoria Transilvaniei pe scurt* apărută la Budapesta în 1989⁶, lucrări menționate ca repere bibliografice importante, din bibliografia maghiară a subiectului.

În legătură cu preoții români implicați în evenimentele revoluționare din 1848-1849, de la Vințul de Jos și Vurpăr, se pot constata următoarele: *Șematismul* greco-catolic din 1900 nu consemna faptul că în 1848-1849 ar fi fost preot greco-catolic, la Vințul de Jos, Ioan Cornea, așa cum lăsa să se deducă Szilágyi Farkas, care releva și faptul că preotul amintit a decedat în mai 1895, fiind înmormântat și cu participarea îndurerată, solidară, a comunității maghiare din localitățile menționate, în semn de recunoștință, se putea din nou deduce, pentru conduita sa pacifistă din timpul evenimentelor pașoptiste⁷.

Seria preoților greco-catolici din secolul al XIX-lea⁸ ai Vințului de Jos poate fi destul de bine creionată, astfel fiind de acceptat faptul că după Iacob Cornea cel bătrân, care funcționa acolo înainte de 1824, a urmat Gregoriu Rain, cu o anume probabilitate, în anii 1824-1852, cum se specifica în *Șematismul* din 1900, pentru ca abia numai din 1852 să-i urmeze, ca titular, în aceeași parohie, Ioan Cornea, până în 1895⁹. Dar se poate presupune că activitatea pastorală a lui Cornea în zona dată a început dintr-o perioadă apropiată anului 1848, de vreme ce el a fost implicat în temperarea spiritelor, deja, în 1848-1849, el putând fi dinainte de 1852 activ în cinul preoțesc local, ca secundant (chiar și în calitate de colaborator) al lui Gregoriu Rain (din păcate nu știm cu exactitate când a fost sfințit preotul respectiv și repartizat la Vinț), el putând activa în același context și fără a fi fost hirotonit acolo, ca simplu teolog, respectiv ca intelectual al

⁵ Szilágyi 1898, p. 183-187.

⁶ Vezi ediția în limba engleză *History of Transylvania*, Budapest, [f. a.], p. 486-522.

⁷ Szilágyi 1898, p. 187.

⁸ Seria preoților români cunoscuți ai Vințului, de ambele confesiuni, din secolul al XVIII-lea începe cu Toma (fiul lui Ioan Zoba din Vinț) și ginerele său Simion, amintiți în *Conscriptia din 1733*, continuă cu preotul orthodox Iancu Bena din Pian, activ acolo în 1767, pentru comunitatea ortodoxă, apoi, în 1805, cu preoții ortodocși, Ieremie Bena (hirotonit în Transilvania, în 1791), Nicolae Bentza (hirotonit la Arad, în 1799 și Avram Muntyán (hirotonit în 1804 tot la Arad). Vezi Josan Fleșer Dumitran 1996, p. 32, 52, 108, 112.

⁹ *Șematismul* 1900, p.147. Este astfel de presupus că Ioan Cornea oficia deja ca preot greco-catolic în Vințul de Jos în 1848, poate și mai dinainte, necunoscându-se încă cu exactitate anul din care el l-a secundat, se poate crede, pe Gregoriu Rain, pentru că în 1848-1849 el avea cu certitudine o anume autoritate în zonă, destul de bine conturată și recunoscută de către toți, inclusiv de către maghiarii refugiați în castelul Martinuzzi!

locului, fiind de presupus și faptul că era localnic. Este de specificat totodată faptul deosebit de important că în 1845 biserica românească din Vințul de Jos era acordată greco-catolicilor, în timpul pătoririi preotului Gregriu Rain¹⁰, același preot în funcțiune solicitând de la autorități, ca un fapt colateral, în 1847, 100 florini *monetă convențională*¹¹ (semn că se afla în activitate, la acea dată). Deja în 1851 preotul respectiv nu mai era în viață, cum bine se știe și din alte surse, preoteasa sa văduvă, *Anna*, solicitând, în ultimul an menționat, jumătate din veniturile parohiale¹², semn evident că soțul îi murise. Din 1852 realmente funcționa ca preot titular și paroh greco-catolic al Vințului de Jos, cum se știa și din alte surse, preotul *Ioannes Kornya*¹³, care ne interesează în mod deosebit, în contextul studiului de față. Astfel, este de presupus că după 1847, probabil din 1848-1849 chiar, cu certitudine din 1850, preotul Gregoriu Rain, nu se simțise prea bine, ceea ce ar explica așezarea în prim planul evenimentelor revoluționare ale anilor 1848-1849 a lui Ioan Cornea, posibil ajutor (cooperator) și secundant în parohia dată al celui dintâi. Oricum, tânărul Ioan Cornea ni se prezintă, aparent, mai mult decât un simplu candidat la preoție, prin rolul pe care și l-a adjudecat în contextul evenimential amintit, în acest mod explicându-ne oarecum mai ușor și de ce în conștiința și cunoașterea istorică a maghiarilor din zonă, personalitatea *preotului* greco-catolic al Vințului a rămas legată de protejarea vieții lor în cadrul evenimentelor tumultuoase din cursul anilor 1848-1849.

De asemenea, despre preoții greco-catolici al Vurpărului *Șematismul* din 1900 nu pomeniște nimic, astfel încât amintirea lui Mihai Munteanu¹⁴, ca preot greco-catolic acolo (!), de către Szilagyi Farkas, în același context revoluționar deși are și ea o anumită importanță, legată de restituirea unui personaj român

¹⁰ DANJA, MRUB, Registre, Registrul 40/ 1845-1863, f. 3r.

¹¹ *Ibidem*, f. 6r.

¹² *Ibidem*, f. 8r.

¹³ *Ibidem*, f. 8v.

¹⁴ Din surse documentare inedite se poate stabili că la Vurpăr și-au desfășurat activitatea, în cadrul parohiei ortodoxe, Ioan Munteanu, cunoscut din 24 ianuarie 1835, cel puțin. Vezi DANJA, CRSCP, Parohia ortodoxă Vurpăr, Protocolul botezaților, 1839-1851, f. 9 r. Ulterior, în 1842, erau surprinși în aceeași postură, din nou Ioan Munteanu și Giorgie Popp (DANJA, CRSCP, Parohia ortodoxă Vurpăr, Protocolul botezaților, 1839-1851, f. 13), în 1843, iarăși Ioan Munteanu, sau Ioannes Papp (DANJA, CRSCP, Parohia ortodoxă Vurpăr, Protocolul botezaților, 1839-1851, f. 15), ca și în 1845 (DANJA, CRSCP, Parohia ortodoxă Vurpăr, Protocolul botezaților, 1839-1851, f. 19), pentru ca din 1846-1849 să apară, în aceleași surse documentare, *Muntjan Mihaj sau Mihaj Munteanu* (DANJA, CRSCP, Parohia ortodoxă Vurpăr, Protocolul botezaților, 1839-1851, f. 20, 26), în mod evident un preot diferit de cel dintâi, Ioan Munteanu, dar cu probabilitate înrudiți, eventual tată și fiu (!). Același preot orthodox al Vurpărului funcționa și în 1852 (vezi DANJA, CRSCP, Parohia ortodoxă Vurpăr, Protocolul botezaților, 1852-1880, f. 2 r, sau 1857 (f. 19 r), pentru ca mai apoi, în 1858-1871 să apară, în același context documentar, numele preoților Ioan Costea, Ioan Munteanu și Ioan Stanca (DANJA, CRSCP, Parohia ortodoxă Vurpăr, Protocolul botezaților, 1852-1880, f. 19 r, f. 52r, f. 55r).

important al împrejurimilor date¹⁵, la vremea respectivă, este totuși parțial greșită, deoarece el a fost, putem admite, ortodox.

Despre preoții ortodocși din zonă, contemporani evenimentului, se știe totodată, cum s-a mai specificat anterior, că în 1845, de pildă, era paroh la Vințu de Jos, Ioan Benna, ceea ce ne poate determina să admitem că tot el va fi fost preotul paroh al locului și în 1848-1849, exercitându-și funcția paralel cu greco-catolicul Ioan Cornea (posibil cooperador al lui Grigorie Rain)¹⁶, sau oricum trebuie să fi existat și un preot ortodox local, cel puțin, la momentul revoluționar 1848-1849, preoții respectivi erijându-se, se poate crede, mai mult sau mai puțin, în postura de conducători ai poporului.

Este foarte importantă în contextul reactualizărilor actuale și *Statistica clerului greco-catolic din 1835*, care ne confirmă ceea ce s-a specificat anterior despre preoții români ai zonei date, în cadrul căreia era consemnat ca paroh în Vințul de Jos (având sub oblăduire 80 de suflete) și oficiant în filiile Vurpăr (cu 55 suflete), Sibîșeni (9 suflete) și Dealul Fierului (4 suflete), preotul *Gregorius Rain*¹⁷, cunoscut și din *Șematismul* din 1900, pentru ca într-un document similar, din 1876, să fie aminti, de data aceasta parohul Ioan Cornea, cu 300 de credincioși *in matre*, deci în Vințul de Jos¹⁸, putându-se observa sporul semnificativ al credincioșilor greco-catolici din Vințul propriu-zis, în timpul păstoririi celui din urmă.

Să schițăm și o imagine a evoluției demografice și a apartenenței religioase a locuitorilor Vințului până pe la 1850, pentru a ne putea configura ambientul social, național și confesional, al evenimentelor din 1848-1849. În ceea ce privește populația românească majoritară din zonă știm mai multe din conscripțiile românești ale secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea, mai bine cunoscute în cadrul istoriografiei românești. Astfel, în 1733 existau 99 familii de greco-catolici, ceea ce corespundea unei populații de aproximativ 495-500 suflete, în frunte cu protopopul Toma și ginerele său, preotul Simeon¹⁹, menționați deja anterior. Cei doi slujeau și pentru greco-catolicii din Vurpăr, Boros-Mező (Inuri) și Sibîșeni²⁰. În conscripția din 1750 apăreau numai 350 de suflete de greco-catolici, la Vințul de Jos, care aveau un preot și o biserică proprie, în timp ce la Vurpăr existau 101 suflete de greco-catolici, tot cu preot și biserică proprie, iar la Sibîșeni, 191 suflete de greco-catolici, cu biserică proprie, dar fără preot deosebit, ceea ce corespundea, în zonă, unui total de 642 suflete²¹ de credincioși, dar, probabil, cifra nu-i includea pe toți românii trăitori acolo.

¹⁵ Szilágyi 1898, p. 187.

¹⁶ Vezi Rustoiu 2006, p. 323.

¹⁷ Josan, Fleșer, Dumitran 1996, p. 231.

¹⁸ *Ibidem*, p. 255.

¹⁹ *Ibidem*, p. 32, 52.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*, p. 76.

În 1760-1762 situația era deja schimbată în mod esențial, sub raport confesional, în urma mișcărilor lui Visarion și Sofronie din Cioara. Astfel, la Vinț existau 4 preoți greco-catolici, care păstoreau acum doar 8 familii unite, respectiv aproximativ 40 suflete și 2 preoți ortodocși, care se îngrijeau de 273 familii de neuniți, ceea ce corespundea unui număr aproximativ de 1365 suflete, aici incluzându-se atât Vurpărul cât și Sibeșeniul, la Inuri existând tot atunci 1 preot greco-catolic și 41 familii de credincioși ortodocși²²! Observăm astfel că pe la 1762, conform conscripției lui Bucow, populația românească din zona Vințului de Jos se cifra la aproximativ 1610 suflete. În 1766, la Vințul de Jos, Vurpăr și Sibișeni existau doar 650 credincioși ortodocși români, dintre care 300 parte bărbătească și 350 parte femeiască, Vințul de Jos singur având 523 de credincioși ortodocși, dintre care 260 parte bărbătească și 263 parte femeiască²³ și nu se știe la cât se cifrau greco-catolicii la vremea respectivă, dar oricum conscripția ortodoxă amintită pare deficitară, prin raportare la cea efectuată de autoritățile civile cu 4 ani înainte, în sensul că ea nu-i includea pe toți românii din zonă. Cum s-a mai amintit, în 1767 era confirmat documentar ca preot ortodox la Vinț Iancu Bena din Pian²⁴. Preotul Ioan Benna, amintit în 1845, în preajma evenimentelor revoluționare din 1848-1849, poate fi un urmaș al său.

Conscripția ortodoxă din **1805** înregistra următoarea situație, la Vinț, Vurpăr (împreună cu *bulgarii* !) și Sibișeni: existau acolo 251 familii de ortodocși, respectiv aproximativ **1255 suflete**, 2 biserici și ca preoți figurau Ieremie Bena, Nicolae Bentza și Avram Muntyán, cel din urmă, funcționând, se poate crede, pentru comunitatea din Sibișeni²⁵, preoți amintiți și ei anterior. Numărul de locuitori din zona Vințului de Jos, conscriși în **1831**, cu 17 ani înainte de revoluție, era următorul, fiind de crezut că situația demografică respectivă nu se schimbase prea mult, cel puțin sub aspectul structurii, al componenței sociale, economice și confesionale, nici în 1848-1849: astfel, existau acolo **1 biserică romano-catolică**, **2 biserici reformate**, **1 biserică greco-catolică** și **3 biserici neunite**, numărul total al locuitorilor ridicându-se la **2049 suflete**, *împreună cu Vurpărul*²⁶. La Inuri, tot atunci, fuseseră înregistrate 517 suflete și **o biserică ortodoxă**²⁷, iar la Sibișeni, **o biserică ortodoxă** și 754 suflete, ceea ce ridică populația românească și neromânească din zona menționată la **aproximativ 3510 locuitori**.

După recensământul din **1850**, Egyed Ákos estima populația Vințului de Jos la aproximativ **3300 locuitori**, dintre care **619** erau maghiari, **92** germani,

²² *Ibidem*, p. 89.

²³ *Ibidem*, p. 96, 102.

²⁴ *Ibidem*, p. 108.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*, p. 127.

²⁷ *Ibidem*.

2242 români, iar 358 de alte naționalități²⁸. Același recensământ estima populația Vurpărului la 400 locuitori. În 1854 situația demografică a zonei era următoarea: la Vințu de Jos (inclusiv Valea Vințului și Vashegy, sau Dealul Fierului) existau 1566 suflete, pentru ca Vurpărul să aibă tot atunci 339 suflete, iar Inurile 1812 suflete, ceea ce pare însă exagerat și ar fi de admis doar maxim 812 suflete pentru așezarea românească respectivă (!). Era la mijloc, în mod destul de evident, o greșeală de tipar, ceea ce corespundea unui total de 2717 suflete (!)²⁹.

Un *Conspect al parohilor, parohiilor, familiilor și sufletelor din Tractul protopopesic al Sas Sebeșului pe anul 1853/4* releva următoarea situație: în Vinț, 1 parohie ortodoxă, constituită din 120 de familii, cu 613 suflete, dintre care 268 bărbați și 345 femei; în Sibişeni altă parohie ortodoxă, incluzând 109 familii, cu 461 suflete, dintre care 236 bărbați și 225 femei; în Vurpăr, 208 familii, cu 810 suflete, dintre care 398 bărbați și 412 femei, iar în Inuri, 164 familii, cu 757 suflete, dintre care 358 bărbați și 399 femei, ceea ce corespundea unui total de aproximativ 2641 ortodocși luați în evidență la nivelul protopopiatului Sebeș, restul de până pe la 3510 locuitori fiind constituit din greco-catolici³⁰.

În 1857, situația locuitorilor din zonă, pe confesiuni, ceea ce relevă indirect și componența lor națională, era următoarea: existau în opidul Vinț, 343 case, 312 suflete de romano-catolici, 177 greco-catolici, 605 greco-orientali, 2 evanghelici luterani, 236 evanghelici elvețieni, sau calvini, 41 suflete de evrei, deci în total 1373 locuitori, ceea ce oglindește realitatea confesională a vremii, identică, în mare, probabil, cu cea de pe la 1848-1849, mai ales că în zonă nu avuseseră loc pierderi substanțiale de vieți omenești, în 1848-1849, cu unele excepții desigur. La Vurpăr, care era sat la vremea respectivă, situația era următoarea: existau 327 case, 33 suflete romano-catolici, 47 suflete greco-catolici, 1150 ortodocși, 72 calvini, sau reformați elvețieni și 27 evrei, ceea ce corespundea unei populații totale de 1329 locuitori. La Inuri, sau Borsómező, de data aceasta, în loc de Borosmező, cum apărea în conscripții anterior, situația era următoarea: existau 187 numere de casă, 3 suflete greco-catolici, 865 ortodocși, ceea ce corespundea unui total de 868 suflete³¹. Sibişeniul număra tot atunci 113 case, 502 suflete ortodocși, 3 calvini, în total deci 505 suflete³².

Putem astfel conchide că în 1857, la 9 ani de la revoluție, populația din zonă crescuse semnificativ și se cifra la aproximativ 5065 locuitori (față de 3510, câți apăreau în 1831?), dintre care 3350 erau români (respectiv 227 greco-catolici și 2620 ortodocși), aproximativ 656 romano-catolici și calvini, dintre

²⁸ Egeyed 1995, p. 16.

²⁹ Josan, Fleșer, Dumitran 1996, p. 138.

³⁰ Fleșer, Rustoiu, Dumitran 2005, p. 203.

³¹ *Ibidem*, p. 147.

³² *Ibidem*.

care un procentaj preponderent îl reprezentau maghiarii, care erau masați doar în Vinț, Vurpăr și prea puțin în Sibîșeni, 2 luterani, care trebuie să fi fost germani, unii dintre ei putând fi și romano-catolici, precum și 68 de evrei, printre romano-catolici numărându-se și membrii comunității bulgare. Astfel, putem conchide că populația din zonă era, în mare, la fel constituită și pe la 1848-1849, cu oscilații în privința numărului total și real de locuitori.

Să ne apropiem însă de momentul în care a fost încheiat *legământul de pace* al reprezentanților comunității maghiare din zona prezentată, cu românii, în 23 octombrie 1848. Încă de prin 11 octombrie 1848 era iminentă, din perspective nobiliară, izbucnirea războiului civil în zona Albei, pentru că țărani români începuseră în mod evident să se organizeze în „lagăre”³³, dar aceasta se întâmpla după ce, prin proclamația sa către români, din 10 octombrie, Kossuth îi amenința pe cei care s-ar fi opus autorităților maghiare revoluționare, cu exterminarea³⁴. Un moment politic și militar crucial în arealul amintit a fost cel din 17 octombrie 1848, când comandantul cetății Alba Iulia, generalul Horak, împreună cu întreaga garnizoană din subordine, a refuzat să se alăture revoluționarilor maghiari, afirmându-și devotamentul față de împărat, ca și încercarea de a-l înlocui pe Horak cu colonelul Donath³⁵. Efecte politice deosebite a avut în contextul dat ordinul generalului Puchner, din 18 octombrie 1848, de dezarmare a gărzilor naționale maghiare, simpatizante ale forțelor insurecționale maghiare, de către gărzile naționale române și cele săsești. Din 20 octombrie se instituie starea de asediu în cetatea albaiuliană și se produc evenimente ieșite din comun, mai ales în 21 octombrie, când au loc lupte în orașul de jos, între membrii gărzii naționale maghiare și românii conduși în mod deosebit de Ioachim Băcilă și A. Rozor, încheiate cu intervenția armatei imperiale din cetate. La Vințul de Jos și în teritoriul aferent evenimentele se desfășoară în strânsă dependență cu cele din zona punctului strategic de maximă importanță albaiulian. Încă din 19-20 octombrie, garda națională maghiară și maghiarii din apropiere se refugiază și apoi se baricadează în castelul Martinuzzi din Vințu de Jos, punct fortificat deosebit de important la vremea respectivă, imediat următor, ca importanță strategică, după cetatea bastionară a Albei.

Pentru a afla cum decurg lucrurile la Alba Iulia și a amâna executarea ordinului de a depune armele, nici mai mult nici mai puțin decât în mâinile reprezentanților gărzii naționale românești, care erau constituite îndeosebi din țărani de condiție modestă, ceea ce din perspectivă nobiliară era de neacceptat, refugiații din castelul Martinuzzi trimit doi emisari la Alba Iulia, în 21 octombrie, în persoana unuia dintre organizatorii principali ai rezistenței maghiare,

³³ Vezi Josan, Popa 2001, p. 9.

³⁴ *Ibidem*, p. 10.

³⁵ *Ibidem*, p. 9.

centurionul Ratz, și a părintelui franciscan Szabo, care însă au fost interceptați la Oarda de Jos de lăncierii români și lichidați în chiar ziua de maxime confruntări de la Alba Iulia, ceea ce a creat stupeoare printre refugiații de la Vinț atunci când s-a realizat faptul că emisarii nu se mai întorceau și că au fost probabil sacrificați.

Evenimentele din cursul zilei funeste de 21 octombrie, când au căzut mai multe victime și din rândul românilor, la Alba Iulia, în orașul de jos (evaluarea pierderilor umane respective, pe baze documentare, nu a fost realizată încă integral) și veștile care au circulat, cu probabilitate, despre evenimentele tragice din alte zone (vezi cazul Zlatnei), au fost cauza directă a hotărârii maghiarilor strânși în castelul Martinuzzi de la Vințu de Jos de-a face legământul de depunere a armelor, în cursul zilei de 22 octombrie.

Legământul respectiv a fost așternut pe hârtie, semnat și parafat în ziua următoare, 23 octombrie 1848, *dar nu a fost transpus în practică* sub aspectul depunerii armelor, așa cum admitea și Egyed Ákos, decât în 31 octombrie, ceea ce relevă, ca și la Zlatna, reticența aproape totală a maghiarilor la gestul de-a se debarasa de arme în fața românilor, deși dispozițiile oficiale erau clare în acest sens și în fond lipsa de cooperare imediată, sub aspect militar, a celor refugiați în castelul Martinuzzi, care au făcut legământul în 23 octombrie. Deosebit de important este faptul că între români și maghiari s-au purtat, la Vinț, în 22-23 octombrie, *tratatîve pentru soluționarea pașnică a conflictului*, în care desigur un rol important îl va fi avut căpitanul local Ioan Cornea (cunoscut din documente legate de revoluție, sensibil mai târziu, respectiv din cursul lunii noiembrie 1848), reprezentantul în teritoriu al tribunului Dionisie Pop Marțian (cu care cel dintâi a corespondat), care, observăm, se poate identifica deosebit de bine cu însuși preotul greco-catolic omonim, specificat de Szilagy Farkas ! Dacă identificarea respectivă este valabilă, atunci putem considera și că Ioan Cornea va fi fost un om dotat cu mult spirit diplomatic, lui datorându-i-se, în mod deosebit, însăși obținerea legământului scris al reprezentanților națiunii maghiare din arealul amintit, ca dealtfel și statornicirea unui climat de relativă pace, în contextul extrem de zbuciumat al vremii respective (când se inițiasse un veritabil război civil în Transilvania, cu multe victime ale tuturor părților implicate) !

Este interesant că formula introductivă a documentului investigat nu se referă la depunerea armelor, aspect care este eschivat la început, în mod evident, ci la cu totul altceva, respectiv la egalitatea în drepturi a românilor și maghiarilor, ceea ce constituia un deziderat revoluționar general, aplicat acum (într-o interesantă premieră, putem considera) și românilor: *Legământ de pace, asupra căruia noi, subsemnații, locuitori maghiari ai localităților Vinț și Vurpăr, în numele nostru și ca reprezentanți ai locuitorilor noștri maghiari, sub jurământul depus de noi la data de 22 octombrie a anului curent, am căzut la învoială în ziua de azi, adică a 23-a zi a lunii octombrie 1848, cu partenerii noștri români,*

locuitori ai localităților Vinț, Vurpăr, Sibîșani, Valea Vinții (sau Vințului) și Delul Fierului și ne-am învoit cu privire la toate bunurile ce le avem în comun, pentru ca locuitorii români ai amintitelor localități Vinț și Vurpăr să ne fie în toate deopotrivă, să nu fie împovărați mai mult decât noi, ci să participăm egal cu ei la plata impozitelor, cu privire la care au fost stabilite următoarele puncte ale împăciuirii³⁶.

Punctul 1 al *Legământului* se referea, doar în al doilea rând, de fapt, la aspectele militare ale problemei româno-maghiare a momentului, respectiv, oarecum indirect, la depunerea armelor și în nici un caz armele nu erau depuse față de români, ci față de împărat și armata austriacă, deși românii se află în prim planul evenimentelor militare respective: *Începând de azi să nu fie voie să deținem și să folosim nici un fel de armă, atâta timp cât nu primim poruncă de la Maiestatea Sa, Preamilostivul nostru Împărat și Rege; iar dacă se vor găsi cu începere de azi, la vreunul dintre noi, pușcă, pistol, sabie, ori muniție, acela va fi socotit sperjur și nesupus poruncii chesaro-crăiești și, pentru nelegiuirea sa va fi arestat fără întârziere și, sub pază severă, va fi predat comandantului cetății Alba Carolina; totodată dacă oricine dintre unguri ar ataca vreun locuitor român, acela, în temeiul jurământului depus, va fi aspru pedepsit; în schimb, din acest acord și legământ decurge ca nici românii să nu le facă ungarilor vreun rău, sub pedeapsa sancțiunii înscrise în legile confirmate de Maiestatea Sa și astfel vor dispărea dintre noi toate conflictele, față de care nici din partea românilor, nici din cea a maghiarilor să nu fie rostite mustrări și să nu se ceară să se dea socoteală.*

Faptul că se promitea să nu se ceară socoteală pentru pierderile suferite până atunci se leagă cu siguranță de jertfirea recentă a celor doi emisari trimiși la Alba Iulia. Aceasta îi îndurerase profund pe maghiari, dar, prin stipulația respectivă, este evident că locuitorii români din zonă nu erau făcuți în mod direct responsabili de evenimentele tragice respective (se specifica faptul că fuseseră ajutați de alții din alte părți, ceea ce însemna cumva că alții erau direct vinovați). Pe de altă parte, din modul în care era formulat punctul următor se poate presupune că și românii fuseseră victimizați (sau puteau fi din nou victimizați în viitor) în zona dată, într-un fel sau altul (probabil chiar prin eliminarea fizică a unora dintre ei), cel puțin sub aspectul unor acaparări săvârșite, cu probabilitate, în trecut, sau săvârșibile, din nou, oricând în viitor, împotriva lor (*niciodată nu-i vom clinti din casa în care locuiesc și din avutul pe care-l au ... și le vom înapoia celor cărora le-au fost luate*), ceea ce era deosebit de progresist, sub aspectul mentalității celor care au redactat documentul (parte maghiară și parte română), în tonul ideologiei revoluționare a momentului.

³⁶ Noi am preluat, pe tot parcursul studiului, traducerea, deosebit de bine realizată, datorată domnului Sándor Skultéry (vezi mai sus, nota 2).

Punctul întâi al legământului, deosebit de amplu și complex, sub aspect psihologic și ideologic, în mod evident tributar gândirii revoluționare și democratice a vremii, în chip ciudat împărțită și de către nobilii locali, continua mai apoi astfel: *Pentru o pace statornică, făgăduim, în ce ne privește, uitarea pentru totdeauna a celor ce au fost săvârșite împotriva noastră de români și de cei ce le-au venit din alte locuri în ajutor, după cum vor fi uitate pentru vecie și de urmașii noștri, niciodată nu le vom pomeni și nu-i vom vrăjmași pentru acestea, ci ne legăm, noi și urmașii noștri, să trăim cu românii ca frații, niciodată nu-i vom clinti din casa în care locuiesc și din avutul pe care-l au, ba, mai mult, vom împărți cu ei frățeste suprafețele de pământ ocupate de noi sau de alții din pământurile obștești și le vom înapoia celor cărora le-au fost luate, până ce Prea milostiva poruncă a Maiestății Sale nu va hotărâ în alt fel în această chestiune; iar până atunci, ca să fie pace, nici jelerii nu sunt obligați să facă munci ori să plătească taxă.*

Tot din punctual 1 al *Legământului* reieșea faptul că pădurile, pășunile și locurile de pescuit au constituit adeseori obiect de dispute între români și maghiari, în hotarul Vințului și Vurpărului: *Toate pădurile câte se află în împrejurimile Vințului și ale Vurpărului, oricine se va înstăpâni asupra lor și care au fost până acum împotriva legii sunt declarate libere și obștești, ca și pășunile și locurile de pescuit, care vor fi repuse în vechile lor hotare și eliberate și pentru a căror folosință, în ce ne privește, nu mai cerem drepturi, decât cele ce sunt, pe care dorim a le întrebuița în mod egal cu partenerii noștri români, oricare dintre ei și administrându-le cele două părți împreună, potrivit cu numărul lor.*

Este evident că jurământul și legământul făcute de maghiarii strămtorați de evenimente din Vințul de Jos și Vurpăr, în 22-23 octombrie 1848, au urmărit în primul rând să rezolve toate problemele litigioase, pe plan local, dintre români și maghiari, formulările punctuale fiind impuse, în mod evident, de către cei dintâi celor din urmă, într-o manieră diplomatică abilă, în contextual mentalității revoluționare a momentului, fiind de presupus faptul că și românii din zonă erau marcați puternic de ideologia momentului reevocat. Maghiarii, îndeosebi cei de condiție nobiliară, nu au avut nici un interes să păstreze și să respecte documentul (cu angajamentele sale), care a fost emis în condiții depline de legalitate, iar ulterior s-a obținut, desigur din strădania iarăși doar a părții românești, reconfirmarea sa, în 1854, tocmai datorită stipulațiilor de interes obștesc, pe care le conținea și care se refereau și la folosirea bunurilor comune în funcție de proporția numerică a celor două comunități, românii fiind mult mai numeroși în zonă și mult mai interesați ca stipulațiile respective să fie transpuse în realitate.

Punctul al 2-lea al *Legământului* de pace continua în același spirit democratic al vremii: *Totodată facem cunoscut că veniturile de pe urma celor două târguri anuale, a târgului săptămânal, a măcelăriei și a morii vor fi*

folosite în comun, pentru acoperirea nevoilor obștești atât ale maghiarilor cât și ale românilor, așa cum sunt ele impuse de legile țării. Punctul al treilea se referă cu detalieri, la comercializarea cărnii, iar al treilea la cârciumărit: *Cârciumăritul cu vin, pălincă sau bere este îngăduit în tot cursul anului, oricui, de orice naționalitate ar fi*". Punctul al 5-lea decreta frățietatea româno-maghiară, pentru veșicie: ***Cu aceasta, toate conflictele care au avut loc între noi vor dispărea cu totul și vom fi frați unii cu ceilalți, așa cum e vrerea lui Dumnezeu.***

Actul a fost autentificat notarial în 31 octombrie 1848 la Vinț, de către Carl von Czigler, *pensionar*, precum și, ca document absolut valid, cu semnăturile autografe și pecețile unui număr de 96 capi de familie maghiari, sau maghiarizați (declarați, deci, ca atare) din Vințul de Jos și Vurpăr. Este foarte important de asemenea faptul că tratativele de pace dintre maghiarii și românii din zona Vințului au fost „întărite”, respectiv legalizate și de către Francz Horak, comandantul cetății Alba Iulia, în aceeași zi, 31 octombrie 1848, important personaj al evenimentelor și al locurilor respective, care și-a așternut semnătura *manu propria* și și-a imprimat pecetea pe original³⁷. Apoi, copia din 1854 a fost legalizată, după confruntarea cu originalul, la Orăștie, în 15 iunie 1854, de către Carl Menner, *practicant al districtului chesaro-crăiesc* și Anton Ferenczi, documentul în cauză având legalitate deplină.

Dintre cei 96 semnatori ai documentului, doar 46 au semnat propriu zis, cu mâna lor, ceilalți au fost consemnați doar nominal că au fost de accord cu cele hotărâte și probabil unii dintre ei erau analfabeți. Unii au preferat, se pare, să-și pună doar sigiliul personal, fiind consemnați în copia din 1854 cu prescurtarea „s. k.". Observăm de asemenea că unii dintre membrii comunității maghiare respective erau, se poate accepta, după numele lor de familie, la origine români, sau oricum de alt neam, ca: *Ugroi Mihály, Zsekeran György* (corespunde lui Jicărean Gheorghe, numele Jicărean, sau Jigărean, fiind și acum identificabil la Vinț, pe tradiție românească), *Many Sandor Romanu* (corespunde numelui Manea Alexandru Romanul), *Many Laszlo Zakarias* (corespunde numelui Manea Ladislau Zaharia), *Batsilla Joseff* (care semna documentul *m. p.*, adică cu propria sa mână, corespunde numelui indubitabil românesc Băcilă Iosif) etc. Nemaghiar, la origini, poate fi și numele *Butyka*, destul de frecvent la Vinț și Vurpăr, cum se observă. Alte nume sunt în mod evident slave, ca: *Ozsokvovski Daniel m. p.*, *Ollovski Jacobb* etc. Prezența, la sfârșitul documentului, a celor patru văduve devenite capi de familie este, de asemenea, foarte interesantă (*Öszvegy Csiszarne/Fohnis Rosalia; Öszvegy Lazar Antalne m. p.; Elekes Farkasne m. p.; Öszvegy Polik Samuelne m. p.*), pentru că relevă o anumită emancipare socială a femeii, deoarece și ele au fost consultate în privința

³⁷ După cum reiese din partea finală a documentului, redactată în limba germană și cu caractere gotice, pe care noi însă nu am mai transcris-o.

intereselor comune ale grupului social din care făceau parte și observăm că trei dintre aceste doamne erau, cu certitudine, știutoare de carte, beneficiind și de o educație mai aleasă. Un rol important în organizarea maghiarilor l-a jucat și provizorul domenal Pavai Josef, amintit în contextual relatării sale de către Szilagy Farkas, care este al 53-lea semnatar al documentului investigat.

Oricum, documentul reprezintă o radiografie a comunității maghiare din Vinț și Vurpăr, iar sub aspect demografic este de meditat dacă numărul total a fost realmente de 619 suflete în 1850 sau, cu probabilitate, mai mic, în jur de 470 suflete, cel puțin pe la 1848-1849, cum reiese din lista semnatarilor documentului analizat, sau chiar mai mic, pentru că familiile maghiare aveau un număr mult mai mic de copii decât cele românești și estimarea ar trebui să plece, iarăși sub semnul probabilității, de la o medie de 3-4 și nu de 5, fiind de admis totodată că majoritatea capilor de familie maghiari din arealul specificat au semnat documentul avut în vedere. Dincolo de litera documentului reanalizat se profilează românii din zonă, participanți la evenimente, dispuși să pună în practică atât dispozițiile imperiale, cât și preceptele ideologice revoluționare. Tenta generală a confrunțării naționale a fost totuși una pașnică în Vinț și vecinătăți, ceea ce s-a datorat cu siguranță liderilor implicați, cu deosebire personajului principal al evenimentelor, invocat chiar de la începutul studiului de față, anume preotul greco-catolic de mai târziu al Vințului, Ioan Cornea, pe care cu siguranță maghiarii din zonă l-au respectat atât cât a trăit și, probabil, chiar după moartea sa.

GABRIELA MIRCEA, IOAN MIRCEA

**A MOMENT OF CONCILIATION IN TIMES OF TUMULT:
THE PEACE AGREEMENT FROM VINȚU DE JOS FROM 23 OCTOBER 1848**

ABSTRACT

It was attempted by this study to complete references to the important document drawn up in Vințu de Jos on 23 October 1848, discovered and published, almost integrally, by Akos Egyed in 1995. Emphasis was laid on the list of subscribers, only now published integrally, which allows a thorough analysis of Hungarian community from the given area, behind which the revolutionary Romanian camp configures, with its local leaders, out of whom definitely an important place had then also the Greek-Catholic priest of Vințul, Ioan Cornea and remembrance of some symptomatic formulations of the peace agreement. Rereading and reinterpretation of document, which reveals turmoil from that time, of real civil war in Transylvania may still be made from now on, the documentary source identified by Akos Egyed being an essential one for understanding the real state of spirit, from different moments of the great and historical political, social and national confrontation, from Transylvania during 1848-1849.

ANEXA

Copia Copiae
Copia vidimata

Béke Kötés

Mely mellett mi alól irt Vincz és Borberek Magyar / Lakoi, a mi, és Magyar Lakoink nevekbe, és Képekbe/ a folyo 1848^k év October 22^{én} letett hitünk következtébe./ a mai napon ú. m. 1848^k év, October 23^k napján a Vincz./ Borberek, Sibisen, Valea Vinczi és Dealu Ferului helységeken/ lakó Román társainkal megegyeztünk megbékéltünk minden/ közjövédélmeke nézve ú. m. erdő, határ és halászat, szóval: minden/ közjogokra nézve; hogy az irt Vincz és Borberek Román Lakói min-/ denekben egyformák légyenek velünk, felettünk ne terheltessenek,/ hanem a Közterhekbe vellik egyarunt részesedgyünk, mire nézt/ a következő béke pontok allittattak meg:

1°. Mántul semminémü fegyvert tartanunk használnunk szabad ne lé/ gyen, mind addig, mig Császár és Király O Felségétől legkegyelmesebb/ Urunktól nem veszünk parancsoló rendeletet; 's ha mai napontól vala/ melyikünknel Puska, Pistoly, kard vagy löszer találatnék az oljan hit/ szögönek és a Császári Királyi parancsolatok nem engedelmesködőjének fog/ tekintetni, mely bünért rögtön letartóztatván kemény örizet alatt a k[ároly] f[ehér]vári/ Várparancsnokságnak fog beszolgáltatni,- egyszersmind akármelyike is a/ Magyarok közül valamely Román lakót megtámadna, az oljan, letett/ hite nyomán keményen fog megbüntettetni- ellemen ezen egyezésből/ és kötesből önként fog, miként a Románok által se bántassanak a/ Magyarok az Ö Felsége által meg erősített Törvényekben meg irt bün/ tetés terhe alatt. És így minden egy más között történt viszongások/ ezáltal elenyésztetnék, és azokra nézve sem a Románok sem a Magya/ rok részéről; szemre hányások, számolások ne törtennyenek.

A békesség állandósága tekintetéből részünkről azokra nézve, mellyek/ a Románok által ellenünk követtettek el, valamint a ségitségekre/ jout más helységebelicknek is örök Jelejdekénységit igezünk, és mara-/ dokaink által is örökre ellesznek felejtve soha sem fogjakemtetni./ és öked azért haboigatni hanem arra kötetezük magunkat és mara/ dókainkat hogy a Romanokal tesvéresen fogunk elni senkit azon/ hazból és örökséből melyben lakik és bir ki nem fogjuk mozdítani/ söltá köz helységeből általunk, vagy mások által elfoglalt Réteket,/ és földeket véltek tesvéresen meg osztjuk és azoknak kiktől al-/ foglaltatott vissza adyuk, még az iránt Ö Felséginek leg kegyelme/ sebb Rendötkèzést ne talán más képpen határozandora és addig bé-/ kesség fejébe egy Zsellér is szolgálatat tenni, vagy Taxat fizetni nem/ kötetes. Vegil://

Minden erdöl, mely Vincz és Borberek határán találatik akár/ ki által foglaltat oket (?), és titalomba tartatolt eddig ezzennel Jt (?)/ szabadult tudnak nyilvánityunk, és közösnek;

Valamint a legelő, halászati helyeketis régi határaiba tétetván(?)/ vissza, és fel szabaditván, azok étársunkrol, azokal egy arrant kívánnyuk hasznalni, és/ edgyült rendelkezni feleltek- a rende Mezés és igazgatás mind/ rét reszről a számhoz mérékelve folytatlatván.

2^f. Kösésen nyilvánityuk azt is hogy évi két országos vásáraink héti/ vásárunk mészár szék, és malom jövédelni (?) közösen hasznaltassanak/ ugy a Magyarok, mint a Romanok közszükségei fedezösire an-/ nyibamennyibe az Ország törvényes igényefogja meg kívánni./

3. A heten Kénti hentessegről meg jegyeztünk mi ként az régi szokás/ szerént marad, de ha a szombatra bévágolt hus, el nem kelne/ azt vasárnap is alte hazon azulni./

4. Bort, Palinkát, Sert korcsomarolni minden nemzetbélinek e-/ gész Esztendő at szabad.

5. Ha valamelyrosz fenyegetne mind a két nemzelet kötetese k<i?>va-/ gyunk egy mast oltalmazni, fejünk elvesztése terhe alatt.- Végre, Minden egy más közült fenforgolt viszongasok ezennel meröbe elenyesztettek és legjünk tesvérünk egy mássul mint Istenis akarja./ Mely fennebbi öröké tartó visza hívhatatlan egyezmért és kotesö/ nos kötelezést saját alá irasunk és petsetünk alatt meg erősítettük/ Magunk és maradék<...> nevébe és képekbe/

Alvincz, Borberek Oktober 23 napján 1848^k esztendőben

- <1.> Nyirö Ferencz m. p. (L.S.)/ Alvinczi Borberek város hadnagyia
- <2.> Papp György m. p. (L. S.)/ Ns. Polgár község Föbirája
- <3.> Tompek András (L. S.)/ Ns. Német Comunitas Biraja
- <4.> Vita Harder Ignacz szeméjesse
- <5.>P. Görördös Florian m. p. Lelkész/ a Kolostor részéről
- <6.> Alvinczi Prentits Antal m. p.
- <7.> S(L?)osádi Zudor Janos m. p.
- <8>> Vásárhely Péter m. p.
- <9.> *Rátz Jstván* m. p.
- <10.> Csizsér Mátyás m. p.
- <11.> Székel Jstván s. k.
- <12.> Apáti Joseph m. p.
- <13.> Komáromi Jstván m. p.
- <14.> Reiter Mihály
- <15.> Ozsokvovski Daniel m. p.
- <16.> Szatmári Janos m. p.
- <17.> Komáromi Domokos m. p.
- <18.> Barabás Gergely m. p.
- <19.> *Butyka Janos* s. k.
- <20.>*Butyka Antal* m. p.
- <21.> Benedekffi Pál m. p.
- <22.> Péterfi László m. p.
- <23.> Bardi Jstván m. p.
- <24.> *Butyka Lajos* m. p.
- <25.> Ekkard Ferencz m. p.
- <26.> *Milikus Janos* Deak Farkas által//
- <27.> Deak Farkas m. p.
- <28.> Csetri Elek m. p.
- <29.> Kerekes Miklos/ Csetri Ellek által
- <30.> Tot Antal detto
- <31.> *Ugroi Mihály* detto
- <32.> *Zsekeran György* detto
- <33.> Nagy Josef ditto
- <34.> Nagy János detto

- <35.> Bertalan Janos detto
- <36.> *Bardocz Janos* detto
- <37.> Rátz Istvan detto
- <38.> Békely (Zsekely) Josef/ Pataki Laszlo által
- <39.> Varko András detto
- <40.> Barabas Károly m. p. detto
- <41.> Pataki Janos detto
- <42.> Pataki László detto
- <43.> Banyai Samu detto
- <44.> Kovats Josef detto
- <45.> Szöke Janos detto
- <46.> Molnár Sándor detto
- <47.> Nagy Istvan detto
- <48.> Ferenczi Ferencz m. p.
- <49.> *Butyka Mihály* m. p.
- <50.> Kováts Janos
- <51.> Apáty Károly m. p.
- <52.> Pavai Josef m. p. Provisor
- <53.> Vinczi Janos m. p.
- <54.> Bertalan György m. p.
- <55.> Sandor Josef m. p.
- <56.> *Szöts Miklos* m. p.
- <57.> Kováts István
- <58.> David Josef
- <59.> Kováts Ferencz
- <60.> Fekete Mihály haszonberlője/ Barcsay Janos urnak
- <61.> Jffj. Papp György
- <62.> Mátyás Elek Tisztartó (?) Barcsai<r>ál
- <63.> Czeller Boldissar
- <64.> Kováts István
- <65.> Balog Antal
- <66.> Ujvari Dániel
- <67.> Pálfi Albert
- <68.> Fejer Antal
- <69.> Szilagi István
- <70.> Lippai Josef
- <71.> Goldschmid Johann
- <72.> Maxtix (?) Pál
- <73.> *Bardoc Sandor*
- <74.> Zudor Ferencz
- <75.> Balog Daniel
- <76.> Hemteri Matyas
- <77.> *Many Sandor Romanu*
- <78.> Butyka Daniel
- <79.> *Many Laszlo Zakarias*

- <80.> Kováts Mihály m. p.
- <81.> Biro Josef m. p.
- <82.> Mann Janos Tisztarto Csoka Josef urnak
- <83.> Jstvanfi Samuel m. p.
- <84.> Gál Josef m. p.
- <85.> Ratz Ferentz
- <86.> Alvinczi Janos
- <87.> Ekhard Antal
- <88.> *Batsilla Joseff* m. p.
- <89.> Kis Samuel/ Nagy Bannyai Doct. Bororni (?) Gondviselője
- <90.> Lukáts János
- <91.> Ollovski Jacobb
- <92.> Özvegy Csiszarne/ Fohnis Rosalia
- <93.> Özvegy Lazar Antalne m. p.
- <94.> Elekes Farkasne m. p.
- <95.> Özvegy Polik Samuelne m. p.
- <96.> Kováts Pál m. p.//

Abrevieri bibliografice

- DANJA, CRSCP - Direcția Arhivelor Naționale, Județul Alba, Colecția Registre de stare civilă-parohii.
- DANJA, MRUB- Direcția Arhivelor Naționale, Județul Alba, Mitropolia Română Unită Blaj
- Egyed 1995 - Egeyed Ákos, *Magyar-román béke-kötés 1848-ban*, în revista *Historiai*, Budapesta, 1995, nr. 3, p. 16-17.
- Fleșer, Rustoiu, Dumitran 2005 - Gheorghe Fleșer, Ioana Rustoiu, Ana Dumitran, *Biserici românești de zid din Județul Alba. Vol. I. Protopopiatul Ortodox Sebeș*, Alba Iulia, 2005.
- Josan, Fleșer, Dumitran 1996 - Nicolae Josan, Gheorghe Fleșer, Ana Dumitran, *Oameni și fapte din trecutul județului Alba în memoria urmașilor*, Alba Iulia, 1996.
- Josan, Popa 2001 - Nicolae Josan, Liliana Popa, *Cetatea Alba Iulia în timpul revoluției din 1848-1849- documente vieneze*, Alba Iulia, 2001.
- Szilágyi 1898 - Szilágyi Farkas, *Alsófehér vármegye 1848-1849- ben*, Nagy-Enyed, 1898.
- Șematismul 1900 - *Șematismul veneratului cler al Arhidiecesei metropolitan Greco-catolice române de Alba Iulia și Făgăraș pre Anul Domnului 1900 de la Santa Unire 200*, Blaș, 1900.
- Rustoiu 2006 - Ioana Rustoiu, „Edificarea Bisericii ortodoxe Pogorârea Sfântului Duh din Vințu de Jos. Disputa unei jumătăți de secol”, în *Patrimonium Apulense*, V-VI, 2006.

Cuvinte-cheie: acord de pace, demografie, document, 1848, revoluție, semnatari.

Key words: peace agreement, demography, document, 1848, revolution, signators.